

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВХОДЖЕННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Тетяна Потапчук, Оксана Джус

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Анотація:

У статті показано, що аутизм – це розлад розвитку дитини, що зберігається протягом усього життя. Але завдяки вчасному діагностуванню та ранній корекційній допомозі можна домогтися багато чого: адаптувати дитину до життя в суспільстві; навчити її долати власні страхи; контролювати емоції. Проблема аутизму зумовлена не лише високою частотою цієї патології розвитку, а й значним відсотком інвалідності дітей. З'ясовано, що причиною цього є брак вчасно наданої комплексної медико-психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом і недостатній соціально-педагогічний вплив на мікросередовище, у якому вони перебувають. Зазначене потребує застосування сучасних методів психологічної корекції та консультування, новітніх рекомендацій і великої кількості кваліфікованих фахівців та експертів. Створення такого середовища, яке складається з психолого-педагогічних умов, засобів корекції, індивідуально-орієнтованого на дитину змісту програм, компетентності персоналу, і є запорукою ефективного виховання й освіти дітей зі спектром аутичних порушень. У зв'язку з цим, уважаємо за доцільне проаналізувати та запропонувати окремі методи психологічної корекції розладів спектра аутизму (РСА) у дітей. Мовленнєві та комунікаційні порушення загалом є одним з основних діагностичних критеріїв розладів спектра аутизму. Означені проблеми стають вагомим перешкодою на шляху до соціалізації цієї категорії дітей. Спостерігається порушення сприймання не лише вербального мовлення, а й невербальних стимулів (міміки, жестів, інтонації). Саме тому для полегшення процесу спілкування з дитиною використовують засоби альтернативної комунікації, під час застосування яких багато понять візуалізуються за допомогою піктограм, малюнків-символів, фотокарток, реальних предметів. Часто допоміжна комунікація стимулює розвиток вербального мовлення дітей, проте в загальній кількості випадків система альтернативної комунікації є єдиним шляхом встановлення соціального контакту з дитиною з РСА. Крім того, у системі комплексної корекційної роботи використовують засоби арт-терапії, холдинг-терапію, ігрову терапію, Sandplay (Сендплей), танцювально-рухову терапію (ТРТ), програму TEACCH.

Аннотация:

Потапчук Татьяна, Джус Оксана. Пути оптимизации вхождения детей с особыми образовательными потребностями в социальную среду дошкольного учебного заведения.
В статье показано, что аутизм – это расстройство развития ребенка, которое сохраняется на всю жизнь. Но благодаря своевременной диагностике и ранней коррекционной помощи можно добиться многого: адаптировать ребенка к жизни в обществе; научить его справляться со своими страхами; контролировать эмоции. Проблема аутизма обусловлена не только высокой частотой данной патологии развития, но и значительным процентом инвалидности детей. Определено, что причиной этого является отсутствие предоставления своевременной комплексной медико-психолого-педагогической помощи детям с аутизмом и недостаточное социально-педагогическое воздействие на микросреду, в которой они находятся. Все указанное требует применения современных методов психологической коррекции и консультирования, новейших рекомендаций и большого количества квалифицированных специалистов и экспертов. Создание такой среды, которая состоит из психолого-педагогических условий, средств коррекции, индивидуально-ориентированного на ребенка содержания программ, компетентности персонала, и является залогом эффективного воспитания и образования детей со спектром аутичных нарушений. В связи с этим, считаем целесообразным проанализировать и предложить отдельные методы психологической коррекции расстройства спектра аутизма у детей. Речевые и коммуникативные нарушения в целом являются одними из основных диагностических критериев расстройства спектра аутизма (РСА). Эти проблемы становятся весомым препятствием на пути к социализации данной категории детей. Наблюдается нарушение восприятия не только вербальной речи, но и невербальных стимулов (миимики, жестов, интонации). Поэтому, для облегчения процесса общения с ребенком, используют средства альтернативной коммуникации, в процессе применения которых большинство понятий визуализируются с помощью пиктограмм, рисунков-символов, фотографий, реальных предметов. Часто вспомогательная коммуникация стимулирует развитие вербального в речи детей, но в общем количестве случаев система альтернативной коммуникации является единственным путем установления социального контакта с ребенком с РСА. Кроме того, в системе комплексной коррекционной работы используют средства арт-терапии, холдинг-терапию, игровую терапию,

Resume:

Potapchuk Tetyana, Dzhus Oksana. Ways to optimize the entry of children with special educational needs into the social environment of a preschool educational institution.
The article shows that autism is a developmental disorder of the child that persists for life. However, thanks to timely diagnosis and early corrective assistance, much can be achieved: to adapt the child to life in society; teach him to cope with his fears; control emotions. The problem of autism is caused not only by the high frequency of this developmental pathology, but also by a significant percentage of children with disabilities. It has been determined that the reason for this is the lack of timely comprehensive medical, psychological and pedagogical assistance to children with autism and insufficient socio-pedagogical impact on the microenvironment in which they find themselves. All of the above requires the use of modern methods of psychological correction and counseling, the latest recommendations and a large number of qualified specialists and experts. The creation of such an environment, which consists of psychological and pedagogical conditions, means of correction, the content of programs individually oriented to the child, the competence of staff, is the key to effective upbringing and education of children with a spectrum of autistic disorders. In this regard, we consider it appropriate to analyze and propose individual methods of psychological correction of autism spectrum disorder in children. Speech and communication impairments in general are among the main diagnostic criteria for autism spectrum disorder (ASD). These problems are becoming a significant obstacle to the socialization of this category of children. There is a violation of the perception of not only verbal speech, but also non-verbal stimuli (facial expressions, gestures, intonation). Therefore, to facilitate the process of communication with a child, they use means of alternative communication, in the process of applying which most concepts are visualized using pictograms, drawings, symbols, photographs, real objects. Often, auxiliary communication stimulates the development of verbal speech in children, but in the general number of cases, the alternative communication system is the only way to establish social contact with a child with ASD. In addition, the system of complex corrective work uses art therapy, holding therapy, play therapy,

Sandplay (Сендплей), танцевально-двигательную терапию (ТРТ), программу ТЕАССН.

sand play, dance movement therapy (TRT), and the TEACCH program.

Ключові слова:

діти з особливими освітніми потребами; мовленнєві та комунікаційні порушення; соціальне середовище; заклад дошкільної освіти.

Ключевые слова:

дети с особыми образовательными потребностями; речевые и коммуникативные нарушения; социальная среда; дошкольное учебное заведение.

Key words:

children with special educational needs; speech and communication disorders; social environment; preschool educational institution.

Постановка проблеми. Арт-терапія як напрям використовується самостійно, а також у поєднанні з медикаментозними, педагогічними та корекційними засобами.

Основні функції арт-терапії: катарсична – звільняє дитину від негативних виявів; регулятивна – знімає нервово-психічне напруження, регулює психосоматичні процеси, моделює позитивний психоемоційний стан; комунікативно-рефлексивна – забезпечує корекцію спілкування, формує адекватну поведінку тощо [3].

Музикотерапія – це психотерапевтичний напрям, що ґрунтується на лікувальному впливі музики на психологічний стан людини. Емоційна вразливість дітей із розладами спектра аутизму (РСА) робить особливо доречним використання музики під час корекційних занять. Але застосовуючи цей метод корекції, слід ураховувати особисті вподобання дітей [7].

Одним із найбільш дієвих ігрових методів арт-терапії фахівці вважають спільне малювання, під час якого дорослий разом із дитиною малюють різноманітні предмети, ситуації з життя дитини та її сім'ї, різноманітні сюжети зі світу людей та природи. Таке малювання обов'язково супроводжується емоційними коментарями. Доречно наголосити на тому, що використання спільного малювання під час корекційних занять можливе лише після налагодження емоційного контакту між дитиною із РАС та дорослим. Для цього ми рекомендуємо застосовувати спеціально організовані сенсорні ігри, основною метою яких є створення емоційно позитивного настрою дитини [7]. У нашому прикладі емоційний контакт був встановлений лише з двома дітьми – Павлом та Романом, із якими ми проводили корекційну роботу методом спільного малювання.

Поряд із методом спільного малювання одним із дієвих способів допомоги дітям із розладами спектра аутизму в рамках арт-терапевтичного підходу є танцювально-рухова терапія (ТРТ). Її метою є розширення рухового діапазону дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір є надзвичайно актуальним, особливо в контексті тих змін, які сьогодні відбуваються в освіті. Соціальна інтеграція дитини з особливими освітніми потребами в середовище дітей з нормальним розвитком є не тільки бажаною, а й

обов'язковою умовою її подальшого особистісного зростання й адекватної соціальної адаптації. Проблема освіти в сучасному українському освітньому просторі набуває особливої ваги з огляду на те, що інтегрування осіб з особливими освітніми потребами в соціокультурне й загальноосвітнє середовище є сьогодні на часі. У наукових дослідженнях і в накопиченому практичному досвіді педагогів ще досить недостатньо розроблено питання психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Інтегроване та інклюзивне навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами стало предметом вивчення вітчизняних та зарубіжних психологів і педагогів, серед яких В. Засенко, Т. Ілляшенко, А. Колупасва, М. Швед, С. Литовченко, В. Синьов, Т. Скрипник, Н. Стадненко, О. Таранченко, В. Тарасун, Жак Ендрюс і Джуді Лупарт, Кейт Боллард, Лен Баргон, Тоні Бут і Мел Ейнскоу, Кетрін Кларк, Алан Дайсон і Алан Міллворт, Керол Крістенсен і Фазаль Різві, Ненсі Гатчінсон, Мартін Роуз і Меггі Мак-Лафлін, Сьюзан Вейд та ін. Сучасні дослідники (А. Колупасва, М. Швед, В. Засенко, М. Захарчук та ін.) наголошують, що в роботі першочергову роль відіграють не окремі засоби корекції та методичні прийоми, а педагогічно спрямована сукупність соціальних, емоційно-вольових та характерологічних якостей.

Формулювання цілей статті. Мета статті – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити процес інтеграції дітей із особливими освітніми потребами в соціальне середовище закладу дошкільної освіти; окреслити шляхи оптимізації входження дітей із особливими освітніми потребами в соціальне середовище ЗДО.

Методи й організація дослідження: аналіз та узагальнення літературних джерел, педагогічне спостереження, анкетування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою ігрової терапії є терапевтична гра. На нашу думку, ігрова терапія досить вдало доповнює інші методики. За допомогою ігрової терапії можна налагодити контакт з дитиною та стати другом для неї. Відомо, що гра, для дітей – це провідна форма їхньої діяльності, у якій усвідомлюється та вивчається навколишній світ, відкривається простір для особистої творчості, активності самопізнання й самовираження.

Ігрова терапія являє собою метод корекції емоційних та поведінкових розладів у дітей, що ґрунтується на природному для дитини способі взаємодії з навколишнім світом – грі. Гра для дитини є тим самим, чим мова для дорослої людини. Дитина з РАС має одну або декілька улюблених ігор, у які вона може грати постійно. Особливістю такої стереотипної гри є те, що для оточення сенс гри залишається загадкою. У цій грі є лише один учасник – це сама дитина й у свою гру вона нікого не впускає. Для гри характерна незмінність, тобто наявна гра залишається незмінною протягом тривалого часу (дитина протягом значного проміжку часу виконує одні й ті самі дії, у тій самій послідовності як учора, тиждень тому тощо). Отже, необхідно уважно спостерігати за діями, які виконує дитина, щоб знати їх послідовність та в слушний момент спробувати приєднатися до цієї гри м'яко та ненав'язливо [7].

Стереотипна гра має свої плюси та мінуси. Позитивною стороною цієї гри є те, що з її допомогою можна не тільки побудувати стосунки з дитиною, а й стати їй другом. Під час гри в дитини з'являється відчуття безпеки, що, своєю чергою, веде до зменшення різних негативних переживань. За допомогою стереотипної гри дитина може себе збалансувати для продовження роботи або зменшити перевантаження. Навіть коли в дитини починається істерика, можна запустити стереотипну гру й у такий спосіб переключити увагу дитини на те заняття, від якого вона отримує задоволення [4].

Вище було зазначено, що діти з РАС люблять маніпулювати предметами заради отримання сенсорних відчуттів, отже, сенсорними іграми можна назвати ті ігри, мета яких полягає в тому, щоб дати дитині нові відчуття.

Сенсорні ігри мають свої підгрупи: зорові, слухові, тактильні, рухові, ігри з запахами та смакові.

Зорові ігри пов'язані з баченням дитиною яскравих кольорів, зі спостереженнями за перетіканням одного кольору в інший, змішуванням кольорів. Прикладом таких ігор є ігри з кольоровим піском або пофарбованим рисом, ігри з фарбами.

Ігри з запахами – це ігри, у яких дитина вчиться розрізняти та ідентифікувати різні запахи. У такій грі можна використовувати фломастери, які мають запах (наприклад, жовтий фломастер має запах лимона, а оранжевий – пахне апельсином тощо). Коли дитина малює такими фломастерами, вона відчуває запах і може припинити малювати й почати нюхати фломастер. У цей час можна запропонувати їй вибрати щось із предметів чи карток, що має такий самий запах. Або, наприклад, коли мама щось готує і смачно пахне, то можна

запропонувати дитині вгадати або вибрати з карток, на яких зображена їжа, що саме готує мама.

Слухові ігри – це ігри, у яких дитина чує різноманітні звуки, починаючи від шелесту листя до звучання музичних інструментів, і вчиться їх розрізняти.

Тактильні ігри – ігри, коли дитина на дотик розрізняє предмети та іграшки за їх фактурою – від м'якого плюшевого ведмедика до прохолодної, гладенької поверхні скла, а також за величиною та формою. Прикладом такої гри можуть служити ігри з пластиліном, глиною, піском (малювання піском на склі) та крупами. Можна використати невеличкі торбинки або глечики з різними наповнювачами (манка, рис, гречка, шишки, каштани, грецькі горіхи, вода тощо) і дитина має вгадати, що всередині; те саме можна робити з цифрами та буквами.

У групі «Барвінок» для корекції застосовується гудзикотерапія, масаж долонь горіхами.

Оскільки роздаткового матеріалу та наочності в групі немає, то для застосування різних видів терапії використовують власноруч виготовлені килимки та дощечки.

Рухові ігри – це ігри, які дають відчуття рухів тіла в просторі (біг, танці, ходьба тощо). Можна покружляти дитину в повітрі з одночасним промовлянням: «полетіли-полетіли...» або ж виконати вправи на м'ячі, батуті, танці тощо.

Смакові ігри – ігри, коли дитина вчиться розрізняти різні продукти харчування та страви. Як відомо, діти з РАС мають труднощі з харчуванням, що виявляється в уподобанні одноманітної їжі, відмові від їжі та ін. Тому цей вид гри може допомогти подолати деякі труднощі. На початку такої гри це може бути проста взаємодія з новою їжею (доторкнутись до їжі виделкою, рукою, понюхати їжу, спробувати на смак, перекинути їжу в інший посуд або викинути її в смітник) [3].

Sandplay (Сендплей) – гра з піском. Цей метод був названий «технікою побудови світу»; він допомагає дітям без слів висловити свої почуття, емоції, переживання, тобто те, що для них висловити буває складно. Сендплей надає необмежені можливості для організації інтегрованої діяльності дошкільнят, є унікальним способом спілкування із світом і самим собою; способом зняття внутрішнього напруження й знаходження нових шляхів розвитку. Основними перевагами цієї технології є сприяння процесу індивідуалізації; робота з піском визволяє внутрішні почуття, сприйняття, творчий потенціал і актуалізує спогади; забезпечує багатогранний досвід, завдяки використанню багатьох символічних значень, фігур; «прокладає» міст між

несвідомим і свідомим, внутрішнім і зовнішнім, духовним і фізичним, вербальним і невербальним; забезпечує безпосередню гру, де немає «правильного» і «неправильного»; є безпосередньою мовою для дітей; дає змогу спробувати себе в ролі «творця» свого життя.

У ЗДО пісок зазвичай замінюють крупами (крупотерапія), оскільки є небезпека потрапляння піску в організм дитини.

Холдинг-терапія (від англійського hold – тримати) – психотерапевтична техніка, яку розробила доктор Марта Уелш. Цей метод полягає в тому, що в спеціально відведений час мати бере свою дитину на руки й міцно притискає її до себе. Дитина повинна сидіти в матері на колінах, притиснута до грудей так, щоб у матері була можливість подивитися їй у вічі. Не послаблюючи обіймів, незважаючи на опір дитини, мати говорить про свої почуття і свою любов до свого сина чи доньки і про те, як вона хоче подолати ту чи іншу проблему. Метод є дієвим з дітьми дошкільного й молодшого шкільного віку та не потребує витратних матеріалів [6]. Цей метод, на нашу думку, можна застосовуватись як для дітей із легкими формами аутизму, так і для дітей з важкими аутистичними порушеннями. Він може слугувати і допоміжним методом, який дає змогу дитині з аутизмом розслабитися й зняти напруження.

Навчання за програмою ТЕАССН (Treatment and Education of Autistic and related Communication handicapped Children – Лікування і навчання дітей з аутизмом і порушеннями спілкування) спрямоване на полегшення соціально-побутової адаптації осіб із РСА, а саме: чітке структурування навколишнього простору з опорою на візуалізацію. Програму створив американський професор Ерік Шоплер та його колеги. Цю технологію навчання визнано на державному рівні в багатьох країнах Європи, Азії, Африки, у деяких штатах США. Особливостями програми є залучення батьків до співпраці з професійними педагогами та психологами (формується зв'язок «батьки-фахівці»). Упродовж багаторічних досліджень група ТЕАССН розробила методи і принципи створення індивідуальної програми розвитку дітей із РСА. Зокрема Е. Шоплер виділив 3 основні принципи:

- потрібно враховувати здібності та слабкі сторони дитини в різних функціональних сферах розвитку;
- ця технологія створює основу для розробки стратегій розвитку дитини, за допомогою яких можна досягти як короткострокових, так і довгострокових цілей у вихованні, навчанні та соціально-побутовому орієнтуванні дітей.
- індивідуальні програми розвитку з тренувальними завданнями, адаптовані до

потреб кожної дитини, є, у підсумку, основним напрямом роботи з дітьми із аутизмом. У процесі використання програми проводиться корекція таких сфер діяльності: імітація, сприймання, загальна моторика, дрібна моторика, координація очей і рук, пізнавальна діяльність, мовлення, самообслуговування, соціальні стосунки. Перевагою програми ТЕАССН є доступність матеріалів для вправ: використовуються предмети, що є і вдома, і в садку. Це полегшує перенесення здобутих на заняттях знань у побут [5]. Ця програма, на нашу думку, може допомогти в розвитку індивідуальних особливостей дитини із РАС, що сприяє більшій інтегрованості в суспільство.

Виховання малюка, який страждає на ранній дитячий аутизм, має свої специфічні особливості й забирає багато часу і сил. Потрібно постійно займатися з дитиною, у жодному разі не пускаючи цей процес на самоплив, інакше розвиток психоемоційної сфери дитини зупиниться або відкотиться на початковий рівень. Одним з основних завдань батьків і фахівців є розвиток самостійності у дітей із РАС.

Опрацювавши програму ТЕАССН, ми дійшли висновку про необхідність створення збірника вправ для роботи з дітьми із РАС, який можуть використовувати як фахівці у ЗДО, так і батьки вдома.

Дослідники А. Колупаєва та Л. Савчук розробили рекомендації фахівцям та батькам для організації навчання і виховання дітей із раннім дитячим аутизмом [2]:

1. Потрібно набратися терпіння, вірити в успіх і не втрачати надії.
2. Дотримання чіткого розпорядку дня, формування стереотипної поведінки в певних ситуаціях.
3. Створення фахівцями індивідуальної програми реабілітації та корекції хворої дитини.
4. Основою успішного подолання аутизму є виконання в умовах спеціальних центрів, а також у домашніх умовах індивідуальної корекційно-реабілітаційної програми.
5. Для запобігання емоційним і поведінковим розладам дуже важливо, щоб дорослі ставилися до малюка дбайливо, з великим терпінням і повагою. Водночас у жодному разі не можна пригнічувати або залякувати дитину, необхідно одночасно стимулювати й організувати її активність, формувати довільну регуляцію поведінки.
6. Застосовуйте планомірну співпрацю дитини з дорослим для того, щоб у неї перед очима завжди був еталонний варіант, із яким вона хоча б зрідка намагалася порівняти свій виріб та інші результати своєї діяльності, а також споглядати дії, рухи дорослого, чути його роздуми.

7. Цілеспрямовано опікайте предметну діяльність та гру дитини.

8. Намагайтесь постійно підстраховувати дитину: будьте готові її спіймати, підхопити, підкласти руку на небезпечне місце тощо, будьте готові запобігти виникненню ситуації, що провокує фізичну самоагресію дитини. Дієвий спосіб звести до мінімуму небезпечні дії дитини – це не підкріплювати їх бурхливими реакціями дорослого (не лякатися, не засмучуватися, не сердитися). Пам'ятайте, що деякі діти можуть провокувати такі реакції дорослого й водночас відчувати задоволення і радість.

9. Усувайте з оточення дитини все те, що може налякати її: різкі звуки (ляскання посудом, сварку, голосну музику); різкі зорові враження (потужні, не захищені джерела світла, раптовий рух у полі зору дитини); різкі запахи, грубі звертання тощо.

10. Постійно стимулюйте інтерес дитини до зовнішнього світу. Зацікавлене виконання вами режимних моментів і не байдуже, лагідне ставлення до дитини, позначення емоційних станів різними звукосполученнями сприятиме емоційному «зараженню» малюка.

11. Постійно привертайте увагу дитини до своїх дій.

12. Під час тактильного контакту з дитиною говоріть їй про свої почуття, включаючи навіть вияви гніву на її опір. При цьому враховуйте, що аутична дитина здатна розуміти ваші почуття і мовлення.

13. Постійно стимулюйте емоційні реакції дитини на тепло, холод, вітер, кольорове листя на деревах, яскраве сонце, талий сніг, струмки води, спів пташок, зелену траву, квіти; на забруднені місця в довкіллі (засмічені, з неприємним запахом, брудною водою) та чисті й затишні галявини тощо. Водночас багаторазово навчайте дитину й заохочуйте її до використання відповідних жестів і рухів тіла, вокалізації; схвалюйте таку її поведінку.

14. Формуйте уявлення про поняття: рідні, близькі, знайомі, чужі люди, правила поведінки з різними категоріями людей; по змозі вдома облаштуйте родинний куточок, у якому розмістять «дерево роду», фотографії та відео сімейних подій; створюйте умови для вправлення в налагодженні взаємин з людьми різного віку та статі.

Корекційну роботу з дітьми, що мають аутичні розлади, доцільно проводити в два етапи [1]:

I етап: «Встановлення емоційного контакту, подолання негативізму в спілкуванні з дорослими, нейтралізація страхів».

Дорослим слід пам'ятати про 5 «не»:

- не говорити голосно;
- не робити різких рухів;

- не дивитися пильно в очі дитині;
- не звертатися прямо до дитини;
- не бути занадто активним і нав'язливим.

Для встановлення контакту потрібно знайти підхід, що відповідає можливостям дитини, викликати її на взаємодію з дорослим. Контакти і спілкування базуються на підтриманні елементарних, які відповідають віку, ефективних виявах і стереотипних діях дитини через посередництво гри. Вимоги спочатку повинні бути мінімальними. Успіхом можна вважати те, що малюк погоджується бути поряд, пасивно стежить за діями дорослого. Якщо дитина не виконує завдань, її увагу слід переключити на більш легке, не можна наполягати, доводити дитину до негативної реакції.

II етап: «Подолання труднощів цілеспрямованої діяльності дитини».

Навчання спеціальних норм поведінки, розвиток здібностей.

Для дітей з аутизмом дуже важлива цілеспрямована діяльність. Вони швидко втомлюються, відволікаються навіть від цікавих занять. Запобігти цьому можна, змінюючи якомога частіше види діяльності й урахувавши бажання й готовність дитини взаємодіяти з педагогом. Змістовною стороною занять із дитиною є діяльність, яку вона любить, яка додає їй приємних сенсорних відчуттів, тобто потрібно враховувати інтереси та вподобання дитини [1].

На початку роботи з дитиною активно обігруються її стереотипи.

Під час навчання дорослий перебуває позаду дитини, непомітно надає їй допомогу, створює відчуття самостійного виконання дії.

Потрібно дозувати похвалу, щоб не виробити залежність від підказки. Неадекватна реакція в дитини свідчить про перевтому або нерозуміння завдання.

У дитини з аутизмом є специфічна потреба в збереженні постійності в обстановці, слідування заведеному порядку. Потрібно використовувати режим, розклад, картинки, малюнки, чергувати працю і відпочинок.

На основі результатів обстеження дитини складається індивідуальна програма корекції.

Рекомендації педагогам:

- встановіть позитивний емоційний контакт;
- використовуйте стереотипи дитини;
- навчайте дитину мови почуттів, фіксуйте увагу на емоційному стані людей і тварин;
- навчайте поведінковій етиці на емоційній основі, аналізу світу емоцій. Надалі розвиток творчих здібностей та уяви дасть змогу дитині адекватно сприймати літературні казки;
- не слід використовувати слова на зразок «ти злякався...», «не вийшло...», що травмують

дитину. Завдання педагога – запобігти наростанню негативізму, подолати комунікативні бар'єри;

- одним із напрямів роботи є соціально-побутова адаптація дітей, формування навичок самообслуговування [1].

Важко, коли в родині є дитина, що страждає на аутизм, але якщо випало випробування, потрібно намагатися займатися з дитиною й постаратися адаптувати її до навколишнього світу. Тоді можна сподіватися, що дитина буде щасливою і виправдає очікування своїх здорових батьків.

Підсумовуючи викладене вище, можемо констатувати, що для інтеграції дітей із РАС у середовище ЗДО корекційна робота має здійснюватися різновекторними методами. Очевидною є необхідність комплексного й мультидисциплінарного підходу до використання всіх засобів, що реалізуються під час корекційної роботи з дітьми із аутизмом.

Висновки. На сьогодні проблеми дітей з особливими освітніми потребами (порушення функціонування психічних, пізнавальних процесів, занижена самооцінка, адаптаційні проблеми тощо, які виникають унаслідок соціальних, психологічних, медичних обмежень і потребують комплексної допомоги) є, без сумніву, актуальними. Проте провідною серед них є проблема інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір, зокрема в дошкільні навчальні заклади, особливо в контексті тих змін, які сьогодні відбуваються в освіті.

Інтеграція – зусилля, спрямовані на входження дітей з особливими освітніми потребами в регулярний освітній простір. Труднощі, що виникають у таких дітей, пов'язані

не лише з відчуттями фізичного обмеження й дискомфорту, переживанням втрати своїх можливостей, а й з багажем того негативного ставлення, із яким стикається дитина у своєму найближчому оточенні. Основними напрямками соціально-педагогічної та психологічної допомоги дітям з обмеженими функціональними можливостями є насамперед експериментальне дослідження, психокорекційна робота.

Щоб процес інтеграції відбувався якісно та ефективно, має проводитись відповідна корекційна робота компетентними фахівцями, оскільки вона є важливою для дітей із РАС. До корекційної роботи належать такі методи, як: арт-терапія (як напрям), музикотерапія, спільне малювання, ігрова терапія, гудзикотерапія та масаж долонь горіхами, Sandplay (Сендплей), холдинг-терапія, навчання за програмою ТЕАССН.

Для пошуку шляхів оптимізації входження дітей із особливими освітніми потребами в соціальне середовище ЗДО ми розробили рекомендації для фахівців та батьків дітей із РАС; за програмою ТЕАССН уклали збірник вправ для роботи з дітьми із РАС, який можуть використовувати як фахівці у ЗДО, так і батьки вдома.

Отже, основою успішної інтеграції дитини в середовище ЗДО є не тільки взаємодія спеціалістів і батьків дитини з порушеннями в розвитку, їх критичність і гуманізм, професіоналізм і відповідальність у всій системі стосунків з дитиною, а й дбайливе ставлення до дитини, вияви ласки, тепла, розуміння, почуття емпатії та альтруїзму не лише з боку дорослих, а також і з боку здорових однолітків.

Список використаних джерел

1. Кірилейза Т. В. Програма для дітей з діагнозом «ранній дитячий аутизм» та аутичними проявами у поведінці. Херсон: ХДУ, 2009. 35 с.
2. Колупасва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посібник. Київ: АТОПОЛ, 2011. 274 с.
3. Ленів З. П. Концептуальні засади застосування арт-терапії в корекційній освіті. *Дидактичні та соціальні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі*: наук.-метод. збірник / за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка. Київ: Наук. світ, 2008. Вип. 10. С. 182–189.
4. Психокоррекционная и развивающая работа с детьми: учеб. пособ. для студ. сред. пед. учеб. заведений / Дубровина И. В., Андреева А. Д., Данилова Е. Е., Вохмянина Т. В.; под ред. И. В. Дубровиной. Москва: Академия, 2001. 160 с.
5. Сучасний стан проблем дітей з особливими потребами. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2012/Philosophia/3_98599.doc.htm (дата звернення: 03.12. 2020).
6. Чеховская А. В. Современные методы коррекции расстройств аутистического спектра. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Психологія*. 2012. Вип. 8(20). С. 652–659.

References

1. Ciryleyza T.V.(2009). Program for children diagnosed with early childhood autism and autistic behaviors. Kherson. 180 p. [in Ukrainian].
2. Kolupaeva A.A., Savchuk L.O. (2011). Children with special educational needs and organization of their education. The edition is supplemented and revised. K.: "ATOPOL", 274 p. [in Ukrainian].
3. Leniv Z.P. (2008). Conceptual principles of application of art therapy in correctional education // Didactic and social aspects of correctional work in a special school: Scientific and methodical collection: Vol. 10 / edited by V..I Bondar, V.V. Zasenka. K.: Science World. P. 182-189. [in Ukrainian].
4. Psycho-correctional and developmental work with children / Dubrovina I. V. Moscow, 2001. 160 p. [in Russian].
5. The current state of problems of children with special needs [Electronic resource]. Access mode: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2012/Philosophia/3_98599.doc.htm. [in Ukrainian].
6. Chekhovskaya A.V. (2012). Modern methods of correction of autism spectrum disorders. Bulletin of the OUN named after II Mechnikov. Psychology. Vol. 8 (20), pp. 652-659.[in Russian].

7. Янушко Е. А. Использование методов совместного рисования в работе с аутичным ребёнком. *Аутизм и нарушения развития*. 2005. № 3. С. 66–70.

Відомості про авторів:

Потапчук Тетяна Володимирівна

tatvolod@ukr.net

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
Івано-Франківська обл., 76018, Україна

Джус Оксана Володимирівна

oksana.dzhus@pnu.edu.ua

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
Івано-Франківська обл., 76018, Україна

doi: 10.33842/22195203/2021/25/76/82

*Матеріал надійшов до редакції 08. 12. 2020 р.
Прийнято до друку 22. 12. 2020 р.*

7. Yanushko E.A. (2005). Using methods of joint drawing in working with a child with autism. Education and training of children with disabilities. №1. P.26-32. [in Ukrainian].

Information about the authors:

Potapchuk Tetiana Volodymyrivna

tatvolod@ukr.net

SHEI «Prykarpattia National
Vasyl Stefanyk University»
Shevchenko St., 57, Ivano-Frankivsk
Ivano-Frankivsk region, 76018, Ukraine

Dzhus Oksana Volodymyrivna

oksana.dzhus@pnu.edu.ua

SHEI «Prykarpattia National
Vasyl Stefanyk University»
Shevchenko St., 57, Ivano-Frankivsk
Ivano-Frankivsk region, 76018, Ukraine

doi: 10.33842/22195203/2021/25/76/82

*Received at the editorial office 08. 12. 2020.
Accepted for publishing 22. 12. 2020.*